

Jovana Milutinović*
Biljana Lungulov
Bojana Trivunović
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду

UDK 005.6:378.4
DOI: 10.19090/gff.2018.2.121-133
Originalni naučni rad

EFEKTI RANGIRANJA UNIVERZITETA NA KONCEPT KVALITETA U VISOKOM OBRAZOVANJU**

Fenomen rangiranja univerziteta doživljava ekspanziju i postaje važan reprezent kvaliteta visokoškolskog obrazovanja tokom proteklih godina. Produkti rangiranja transparentno pokazuju delatnost univerziteta i dodeljuju im određenu poziciju na definisanim rang listama. U nameri da se što bolje plasiraju na listama, univerziteti preduzimaju različite mere u cilju podizanja kvaliteta obrazovanja i usluga koje nude svim zainteresovanim stranama. Različito shvatanje koncepta kvaliteta uslovalo je postojanje raznovrsnih dizajna i različitih namena projekata rangiranja. Autorke u radu nastoje da prikažu efekte koje je rangiranje ostvarilo na organizaciju visokoškolskih institucija, kao i dileme koje predstavljaju posledicu različitog dizajna projekata rangiranja. Dileme se odnose na objektivnost metodološke aparature rangiranja, usmerenost na naučnoistraživački učinak institucija nasuprot drugim segmentima delatnosti univerziteta i preferenciju tehničkih i prirodnih nauka u odnosu na društveno-humanističke nauke. U radu se navode i potencijalne preporuke za unapređenje procesa rangiranja i ukazuje se na njegov značaj za razumevanje koncepta kvaliteta u visokom obrazovanju.

Ključne reči: globalizacija, kvalitet u obrazovanju, rangiranje univerziteta, visoko obrazovanje.

UVOD

Kreiranjem jedinstvenog obrazovnog prostora visokog obrazovanja, uloge i funkcije univerziteta značajno su se izmenile tokom protekle decenije (European Commission, 2008). Definisani ciljevi prevashodno su usmereni na harmonizaciju i usaglašavanje obrazovnih sistema (de Wit, 2007; Westerheijden & Kohoutek,

* jovanajm@ff.uns.ac.rs

** Rad je nastao u okviru projekta „Kvalitet obrazovnog sistema Srbije u evropskoj perspektivi (KOSSEP)“ br. 179010, koji se realizuje na Филозофском факултету у Новом Саду и финансиран је од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2014), na povećanje konkurentnosti i ekonomije zasnovane na znanju u Evropi (European Council, 2000), i na podizanje kvaliteta obrazovnog iskustva studenata (Knight, 2007). Promene koje se dešavaju, uzrokovane globalizacijom i internacionalizacijom, doprinele su povećanju zahteva i standarda kojima se želi obezbediti kvalitet i upravo zbog toga javlja se kompetitivnost univerziteta u cilju zauzimanja što više pozicije na globalnim rang listama.

Kao rezultat procesa rangiranja univerziteta javljaju se rang-liste na kojima se predstavljaju univerziteti širom sveta. Ekspanzija različitih projekata rangiranja ostvaruje određeni uticaj na koncept kvaliteta visokoškolskog obrazovanja. Pored standardnih načina ostvarenja i očuvanja kvaliteta u visokom obrazovanju, kao što su interna i eksterna evaluacija, rangiranje se koristi kao noviji instrument globalnog karaktera koji ima za cilj da transparentnije prikaže indikatore kvaliteta na univerzitetima.

U ovom radu se najpre izlažu različiti pristupi određenju kvaliteta, gde se ukazuje da nije jednostavno sačiniti jednu univerzalnu definiciju kvaliteta. Pri tome je pojava različitih tipova rangiranja uslovala i redefinisane tog pojma gde su se vremenom izdvojile njegove različite namene, dizajn i metodologija. Diverzitet pristupa rangiranju otvorio je mnoga pitanja u vezi s njegovim pozitivnim i negativnim posledicama, kao i dileme oko efekata rangiranja na organizaciju visokoškolskih institucija. Predmet ovog rada odnosi se na sagledavanje međuzavisnosti između fenomena rangiranja i kvaliteta u visokom obrazovanju, s fokusom na analizu rastućeg uticaja globalnih projekata rangiranja na shvatanje koncepta kvaliteta.

KVALITET U VISOKOM OBRAZOVANJU

Kvalitet je pojam koji se tokom protekle decenije sve češće pominje, kako na političkom i ekonomskom planu, tako i na polju visokog obrazovanja. Pitanje definisanja kvaliteta predstavlja veliku poteškoću (Newton, 2007) jer njegovo značenje zavisi od onog ko upotrebljava taj termin, kao i od okolnosti u kojima se koristi (Hoy, Bayne-Jardine & Wood, 2005). U literaturi se ideja kvaliteta opisuje kao vremenski i prostorno univerzalna veličina, ali se ističe da sam pojam kvalitet ne predstavlja apsolutnu već relativnu veličinu koja ima dinamičnu putanju (Ćurković i Škoro, 2011). Na dinamičnost ovog pojma ukazuju i shvatanja pojedinih autora (Stančić, 2012) prema kojima neodređenost i multidimenzionalnost kvaliteta uslovljavaju postojanje različitih pristupa njegovom definisanju.

Pojam kvaliteta u visokom obrazovanju doživeo je, na početku 21. veka, značajne promene koje su posledica procesa globalizacije. Međutim, bez obzira na

promene, kvalitet je oduvek bio deo akademske tradicije, pri čemu se akademski kvalitet definiše kao „višedimenzionalni i dinamičan pojam koji je vezan za kontekst određenog obrazovnog modela, misiju ustanove i njene ciljeve, kao i za specifične standarde unutar pojedinog sistema, ustanove, programa ili discipline” (Vlăscenau, Grünberg & Pârlea, 2007: 70). Pored ove definicije, postoji širok spektar definicija akademskog kvaliteta u visokom obrazovanju:

- Kvalitet kao izvrsnost (*quality as excellence*) – predstavlja tradicionalnu, elitističku akademsku perspektivu prema kojoj samo najbolji standardi izvrsnosti odražavaju stvarnu sliku akademskog kvaliteta.
- Kvalitet kao prikladnost za svrhu (*quality as fitness for purpose*) – naglašava potrebu slaganja sa opšteprihvaćenim standardima, a naglasak je na efikasnosti procesa koji se odvijaju u ustanovi ili programu kako bi se ispunili utvrđeni ciljevi.
- Kvalitet kao prikladnost određene svrhe (*quality as fitness of purpose*) – predstavlja pristup prema kojem se kvalitet usmerava na definisane ciljeve ustanove ili programa, bez provere prikladnosti samih procesa u odnosu na neke spoljašnje namere ili očekivanja.
- Kvalitet kao povećanje ili poboljšanje (*quality as enhancement or improvement*) – označava potragu za trajnim poboljšanjem, naglašavajući odgovornost visokoškolske ustanove da na što bolji način iskoristi svoju autonomiju i slobodu (Vlăscenau *et al.*, 2007: 70).

Kada je reč o sintagmi *osiguranje kvaliteta* u visokom obrazovanju, u literaturi se (Pavlović, 2011: 7) ističe da ona pretpostavlja sve mehanizme, procese i aktivnosti kojima visokoškolska ustanova uspostavlja, održava i unapređuje kvalitet u svim oblastima rada. Time se ukazuje da postizanje kvaliteta u visokom obrazovanju nije samo krajnji cilj, već je i deo samog procesa.

Radi izbegavanja tendencije jednostranog sagledavanja kvaliteta u obrazovanju, taj koncept trebalo bi posmatrati kao dinamičnu kategoriju koja predstavlja neiscrpan izvor istraživanja. Pojedini autori (Harvey & Green, 1993: 29) ističu da: „iako zaključujemo da svi mi imamo različito shvatanje kvaliteta u visokom obrazovanju i da niko od nas nije jedini u pravu ili da jedini greši, to nas ne lišava odgovornosti da i dalje težimo ka postignuću i održanju kvaliteta”. Dakle, određenje kvaliteta u visokom obrazovanju podrazumeva mnoštvo različitih ideja i rešenja, pri čemu nijedna definicija do kraja ne razjašnjava koncept kvaliteta, ali se u skladu sa preferiranim određenjem kreira obrazovna politika.

RANGIRANJE U VISOKOM OBRAZOVANJU

Jedan vid merenja i nastojanja da se osigura kvalitet u visokom obrazovanju jeste proces rangiranja univerziteta koji predstavlja jednu od posledica uticaja globalizacije, koja se nužno povezuje sa standardizacijom. Pri tome se u literaturi (Jelinčić, 2005) ističe da standardizacija pretpostavlja ujednačavanje načina i sadržaja studiranja s ciljem da se postigne merljivost radi uporedivosti kvaliteta studija; svojstvo uporedivosti predstavlja ključan faktor za rangiranje univerziteta.

Fenomen globalnog rangiranja jeste novijeg datuma, ali preteča rangiranju datira iz perioda 1900. godine, kada je u Engleskoj objavljena studija pod nazivom *Odakle dobijamo naše najbolje ljude (Where we get our best men)*. Tom prilikom proučavane su biografije uspešnih ljudi tog vremena, gde se pored njihovih podataka o poreklu, nacionalnosti i ostalim karakteristikama, nalazio i podatak o univerzitetima koje su pohađali (Myers & Robe, 2009). Međutim, ta studija nije imala za cilj da rangira i meri kvalitet visokoškolskih institucija. Sastavljanje listi univerziteta tu svrhu dobija u SAD-u kada se 1906. godine objavljuje studija pod nazivom *Američki ljudi od nauke (American Men of Science)*. Ova studija je bila većeg obima i sadržala je oko 1000 biografija istaknutih naučnika u okviru kojih su isticani nazivi pohađanih univerziteta (Kirby & Eby, 2015). Rezultat je bila rang-lista koja je ukazivala na univerzitete na kojima je najviše cenjenih naučnika zaposleno, što je, na neki način, govorilo o kvalitetu tih visokoškolskih institucija.

Nakon ovih studija, pokrenut je talas kojim se postupak rangiranja vremenom usavršavao, počev od metodologije koja se koristi do povećanja broja indikatora na osnovu kojih se vrši rangiranje. Šezdesetih godina dvadesetog veka medijska kuća *U.S. News and World Report* objavila je publikaciju pod nazivom *Najbolji koledži u Americi (America's Best Colleges)*, čime je značajno popularizovan postupak rangiranja (<https://www.usnews.com/info/features/about-usnews>). Dok su, na početku, izvore podataka predstavljali odgovori i zapažanja dekana, kasnije su uzeti u obzir i drugi indikatori - procenat diplomiranih studenata, struktura studijskih programa, performanse univerziteta i dr. Na taj način je rangiranje ovog medijskog servisa omogućilo da informacije o studijskim programima u američkom visokom obrazovanju postanu dostupne svima (Marope & Wells, 2013). Deceniju posle je engleski časopis *Times Higher Education* objavio publikaciju *Tajmsov vodič za dobre univerzitete (Times Good University Guide)*, koja je predstavljala svojevrsan vodič kroz pozicije univerziteta u Ujedinjenom Kraljevstvu. Time je započet proces kreiranja rang-lista koje pozicioniraju visokoškolske institucije unutar jedne države, ali ulaskom u 21. vek „ta rangiranja

nisu više jedina koja se računaju” (Kirby & Eby, 2015: 3), budući da sve veći značaj dobijaju rangiranja internacionalnog karaktera.

Pojavom internacionalnih rangiranja početkom 21. veka visoko obrazovanje ušlo je u eru otvorenog globalnog takmičenja ili u „borbu za izvrsnost” (Hazelkorn, 2011), kako između nacija, tako i između pojedinačnih univerziteta. U tom okviru, u literaturi se (Marginson & van der Werde, 2007: 307) ističe da je univerzitetima počelo da se „sudi na osnovu mesta na kojem stoje na globalnom planu” što može biti važan reprezent njihovog kvaliteta. Značajno je ukazati na to da svaki produkt rangiranja, to jest rang-lista ima svoje specifičnosti i to s obzirom na: svrhu, ciljnu grupu, korišćenu metodologiju, izvore, procedure, način obrade podataka i prezentaciju rezultata. Međutim, uprkos specifičnostima pojedinačnih rang-lista, u literaturi se (Kováts, 2015: 295) naglašavaju njihove sledeće zajedničke karakteristike:

- rangiranja su najčešće sumativne prirode, i institucije se procenjuju na osnovu prethodnih postignuća;
- fokus je na poređenju različitih entiteta pre nego na njihovom poboljšanju;
- procene sprovode eksterni stručnjaci, bez obzira na zahtevanu saradnju same institucije;
- institucije koje se rangiraju nisu anonimne.

REAKCIJE UNIVERZITETA NA ISHODE RANGIRANJA

Usmeravanje pažnje na rangiranje doprinelo je reorganizovanju visokoškolskih institucija i izraženijoj težnji za poboljšanjem kvaliteta. Odgovori visokoškolskih institucija na rangiranja su različiti, pri čemu se u literaturi (Hazelkorn, 2011) spominju tri uobičajena pravca njihovih reagovanja: institucije imaju izbor da u potpunosti ignorišu burne reakcije javnosti, da uživaju korist od svojih trenutnih pozicija na rang listama ili da restrukturiraju svoju organizaciju, strategiju i pedagoške pristupe u cilju poboljšanja pozicija na rang listama. Pristup koji podrazumeva reorganizaciju institucije vremenom se implementirao u visokom procentu i može se sagledati kroz nekoliko ključnih promena unutar same visokoškolske institucije. U kurikulumu, kao centralnoj okosnici delatnosti univerziteta, promene se prvenstveno odnose na ukidanje određenih programa ili aktivnosti koje se negativno odražavaju na performanse, na poboljšanje kvaliteta nastavnog procesa, kao i na implementiranje rezultata u razvoj novih studijskih programa.

Većina rang lista se, poput svetski najpoznatijih lista – Šangajske i *THE* liste, fokusira na naučnoistraživačku delatnost univerziteta, pri čemu se vrednuju

indikator koji se tiču broja radova objavljenih u prestižnim naučnim časopisima, broja istraživača koji su nagrađivani Nobelovom nagradom ili Fildsovom medaljom, kao i broja registrovanih патената (<http://www.shanghairanking.com/aboutarwu.html>). To ukazuje na podatak da se u osnovi rangiranja nalazi istraživački kapacitet univerziteta, a da je mala pažnja usmerena na ostale obrazovne segmente (Myers & Robe, 2009: 21). Osim toga, preferencijom prirodnih nauka marginalizuju se društveno-humanističke nauke i umetnost, i time se ne pruža adekvatno priznanje širini doprinosa koja znanja iz ovih oblasti imaju da ponude razvoju društva i ekonomiji. Takođe, ističe se da je neosporna činjenica da institucije koje imaju razvijene programe prirodnih nauka imaju veće finansijske fondove, što implicira veći postotak ulaganja i realizaciju istraživačkih projekata (Altbach, 2006).

Radi povećanja produktivnosti i istraživačkih potencijala, reakcije univerziteta odnose se na publikovanje što većeg broja radova u međunarodnim naučnim časopisima, na publikovanje naučnih časopisa, kao i na povećanje njihovog kvaliteta i indeksa citiranosti. Takođe, jedna od tendencija jeste i objavljivanje naučnih radova na engleskom jeziku. U literaturi se (Rauhvargers, 2013) ističe i pitanje dominacije engleskog jezika u istraživanjima i bazama podataka, gde je povoljan uticaj isključivo na zemlje u kojima je engleski maternji jezik, kao i problem nedovoljne metodološke osetljivosti po ovom pitanju.

Najizraženije promene svakako su u reorganizaciji funkcionisanja visokoškolskih ustanova, počev od osnivanja novih istraživačkih i laboratorijskih centara do udruživanja pojedinih institucija. Takođe, formiraju se i posebna odeljenja pri institucijama zadužena za pregled i podnošenje izveštaja o aktuelnim rezultatima rangiranja (Hazelkorn, 2011). Gledajući na studente kao primarnu zainteresovanu stranu, izmene u instituciji odnose se i na proširenje tržišta stipendija i drugih vrsta finansijskih beneficija, kao i osnivanje centara za karijerno vođenje i međunarodne službe koje predstavljaju dodatan podsticaj za razvoj naučnoistraživačkih kadrova.

Odgovor visokoškolskih institucija na rangiranje jeste detektovanje indikatora na koje može najlakše da se utiče, kao i na postavljanje ciljeva za različite komponente delatnosti univerziteta. U literaturi se stoga ističe da povratne reakcije univerziteta ukazuju na to da je rangiranje snažno uticalo na promenu ciljeva nacionalne obrazovne politike i na institucionalno ponašanje (Marginson, 2007: 1). Međutim, značajno je da je fokus većine sistema rangiranja na naučnoistraživačkim rezultatima univerziteta, kao jednom od najlakše kvantitativno merljivih indikatora. Znatno manje pažnje usmereno je na oblast nastavnog procesa

i akademskog okruženja. Indikatori rangiranja koji se dotiču ove oblasti su različiti, što se najbolje ilustruje na primeru Šangajske i *THE* liste. Kod Šangajske liste indikatori za ovu oblast čak i ne postoje, dok se kod *THE* liste indikatori odnose na kvantitativne pokazatelje poput broja studenata po nastavniku, broja odbranih doktorskih disertacija po nastavniku, odnosa broja diploma stečenih na osnovnim i doktorskim studijama i tako dalje (<http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings>).

U tom okviru, moglo bi se reći da je celokupno rangiranje usmereno na ishode, gde nema nijedne mere ulaznih varijabli - u smislu finansijskih i materijalnih resursa koji su na raspolaganju studentima i profesorima, karakteristika studenata u momentu kada upisuju studije, prosečne veličine grupe na kursu, kvalifikacija zaposlenih nastavnika/istraživača (Bodroški-Spariosu i Matović, 2014) - pomoću kojih bi se kvalitet nastavnog procesa konkretizovao. U literaturi se (Gačanović, 2010) ističe da to nužno ne znači da je nastavni proces u potpunosti zanemaren, ali je ipak jasno da on trenutno nema presudnu važnost.

DILEME GLOBALNOG RANGIRANJA

Pitanje globalnog rangiranja izazvalo je različite stavove u javnosti, od potpunog odobravanja do ekstremno kritičkih i negativnih mišljenja. Povod za kritiku u najvećoj meri odnosi se na metodološke osnove sistema rangiranja, jer se one razlikuju u pogledu favorizovanja određenih segmenata delatnosti univerziteta. Naime, rangiranjima se najviše zamera njihova metodološka krutost; u slučaju Šangajske liste, visoko obrazovanje percipirano je kao naučno istraživanje, gde nema reči o nastavi, demokratiji ili rešavanju lokalnih i globalnih problema, dok je kod *THE* liste evidentna borba za aristokratski prestiž, sopstvenu reputaciju, zaradu od uplate stranih studenata (van Dyke, 2005). Značajno je i to da je namena rang lista različita, i da upravo zbog diverziteta indikatora nije moguće ostvariti u potpunosti objektivno rangiranje.

U literaturi se navodi još jedan metodološki problem koji se odnosi na baze podataka koje se koriste prilikom rangiranja (Kováts, 2015). Pri kreiranju rang lista koriste se različite baze podataka koje uključuju upitnike namenjene studentima i zaposlenima u visokoškolskim institucijama, čime se javljaju problemi kao što su nedovoljan odziv ispitanika, njihove geografske razuđenosti i dr. Metodološka osetljivost je diskutabilna i prilikom rangiranja različitih tipova visokoškolskih institucija: univerziteti imaju različite misije i ciljeve, a u procesu rangiranja taj se podatak često ignoriše (Altbach, 2006). Naglašava se i da fokusiranje na proces učenja i uvažavanje pojedinih studijskih programa i obezbeđivanje pristupa ne-

engleskoj univerzitetškoj populaciji nemaju dovoljnu zastupljenost u šemama rangiranja (Kováts, 2006). Nepotpuno sagledavanje svih aspekata delatnosti univerziteta dovodi do kreiranja rang lista, simplificiranog i sumativnog karaktera, s ciljem da se deklariraju najbolji univerziteti. Samim tim, fenomen kvaliteta u visokom obrazovanju je pojednostavljen i doprinosi jačanju vertikalne stratifikacije umesto horizontalne raznovrsnosti prilikom rangiranja.

Još jedna u nizu kritika koja se odnosi na metodologiju rangiranja odnosi se na učestalost menjanja rang lista (Kováts, 2015). Naime, rang liste se objavljuju svake godine, što je nedovoljno vremena da se visokoškolske institucije adaptiraju i uvedu značajnije promene. U literaturi (Salmi, 2009) se ističe da je za transformaciju univerziteta neophodno imati dugoročnu viziju, što podrazumeva da se promene ne mogu dešavati izolovano, odnosno da je neophodno uskladiti izmene tih institucija s celokupnom strategijom ekonomskog i socijalnog razvoja države, kao i sa stalnim promenama i reformama na nižim nivoima obrazovanja.

Implikacija učestale promene metodologije jeste kreiranje novih, alternativnih sistema rangiranja koji teže da nadomeste nedostatke postojećih. Nova metodološka polazišta u svom dizajnu uključuju druge indikatore kojima se „meri” kvalitet univerziteta. Primera radi, 2014. godine, kao odgovor na Šangajsku i *THE* listu nastaje projekat pod nazivom *U-Multirank*. Taj se projekat opisuje kao novi, višedimenzionalni, korisnički usmeren pristup međunarodnom rangiranju visokoškolskih ustanova. Upoređivanje se odvija na nivou celokupne institucije i na nivou pojedinih studijskih programa, pri čemu se u obzir uzimaju delatnosti univerziteta poput nastave i učenja, naučnih istraživanja, kao i međunarodne i regionalne saradnje (<https://www.umultirank.org>). Multidimenzionalnost, u tom smislu, omogućava korisnicima da vrše odabir relevantnih indikatora u skladu sa sopstvenim preferencijama, što se znatno razlikuje od finalnih rezultata koje pružaju Šangajska i *THE* lista. Takvi naponi ukazuju na nastojanja da se uvedu inovativni pristupi u procesu rangiranja.

Dileme o pojavi i metodologiji rangiranja svakako postoje, ali se o njihovoj vrednosti, efektima i nužnosti sve manje raspravlja. Otuda je veoma važno obezbeđivanje procesa rangiranja kojim će se osigurati transparentnost, metodološka koherentnost i oslobođenost od pojedinačnih interesa (Marginson, 2007: 141). Time bi se kreirali uslovi za objektivnije rangiranje i sveobuhvatnije sagledavanje i razumevanje kvaliteta u visokom obrazovanju.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Razmatranje postojećih stavova o kvalitetu visokog obrazovanja ukazuju da koncept kvaliteta nije novijeg datuma i da projekti rangiranja, polako ali sigurno, postaju sve češće primenjivani mehanizam njegovog unapređenja. Tome ide u prilog činjenica da danas postoje desetine različitih sistema rangiranja, a da je njihov broj i dalje u porastu. Međutim, važno je reći da je ideja rangiranja naišla i na oštre kritike.

Glavne kritike upućuju se metodologiji kojom se favorizuju pojedine delatnosti univerziteta, poput naučnoistraživačkog rada. U skladu s tim, prilikom procene istraživačkih rezultata primenjuju se isti kriterijumi za sve nauke, pri čemu društveno-humanističke nauke imaju lošiji položaj u odnosu na prirodne i tehničke nauke, a zanemaruje se njihov doprinos društvenoj zajednici. Stoga bi se povećanje metodološke osetljivosti moglo započeti uvođenjem novih indikatora poređenja ili adaptacijom postojećih. Kada je reč o globalnosti rangiranja i kritici koja se odnosi na inferiorniji položaj manjih univerziteta u odnosu na veće i već renomirane, realno sagledavanje performansi jedne visokoškolske institucije bilo bi poželjno uraditi u okviru regiona. Pored interne i eksterne evaluacije koja se odvija u svakoj visokoškolskoj instituciji, zemlje određenog regiona mogle bi da osmisle sopstveni sistem rangiranja, koji će na isto tako transparentan način izveštavati zainteresovane strane o kvalitetu obrazovanja.

Konačno, budući da „rangiranja ignorišu ključnu akademsku ulogu poput poučavanja i ne gledaju kako ta situacija utiče na akademsko iskustvo studenata” (Altbach, 2006: 3) bitno je kreiranje prostora za sagledavanje kvaliteta nastavnog procesa u sistemima rangiranja kako bi poboljšanje tog procesa postala primarna reakcija visokoškolskih ustanova. U tom okviru, sve veća kompetitivnost koja vlada među univerzitetima mogla bi se shvatiti kao pozitivan ishod. Izazovi u budućnosti odnose se na ukazivanje na značaj razvoja inovativnih pristupa rangiranju i uključivanje još većeg broja visokoškolskih institucija, jer „rangiranja mogu izazvati bes i nezadovoljstvo, izgledajući kao ‘konstantan nadzor’ visokoškolskih institucija, ali ona su pak postala određeni vid samodiscipline institucija” (Hazelkorn, 2011: 16). U tom smislu, analiza različitih aspekata, kao i razmatranje pozitivnih i negativnih strana fenomena i metodologije rangiranja, ukazuje na to da se investiranjem u razvoj sistema rangiranja visokoškolske institucije usmeravaju ka dodatnom unapređenju i osiguranju kvaliteta obrazovanja uz uvažavanje potreba studenata u obrazovnom kontekstu.

Jovana Milutinović, Biljana Lungulov, Bojana Trivunović

THE EFFECTS OF UNIVERSITY RANKING ON THE CONCEPT OF QUALITY IN HIGHER EDUCATION

Summary

The popularity of the university ranking system has increased over the years, with the impression that its existence is an imperative in the higher education sphere. Successfully ranked universities are perceived as symbols of national achievement and educational prestige, thereby further enhancing their impact on education policies. This is the reason why each university strives towards a better position on a high-profile ranking list, with the rationale that these actions stimulate the academic community and strive towards improving the quality of education. Consequently, the phenomenon of university ranking has become an important representative of higher education quality. It is argued that the ranking products transparently show the universities' activities by assigning them a certain position on an impartial ranking list. And, striving to improve their position, universities undertake different measures in terms of improving quality. On the other hand, a different understanding of the concept of educational quality has led to the existence of different designs and purposes concerning the ranking projects themselves.

The authors of this paper demonstrate the effects of ranking systems on the organization of higher education institutions. They also present several dilemmas resulting from the different ranking systems' designs. The key questions are related to the issues of objectivity, ranking methodologies, the orientation towards solely scientific and research performance (as opposed to the teaching process), and the favoritism towards technical and natural sciences (as opposed to social sciences and humanities). In other words, higher education is perceived only as a research venture, with little attention given to the issues of teaching, democracy, or solving local and global problems. Several ranking systems are also systematically biased towards universities that are larger and more famous. Furthermore, some ranking lists serve only as means of the struggle for an "aristocratic" prestige, reputation, and increased profits. The authors offer several recommendations for improving the ranking process, and for developing awareness of its importance for quality in higher education. In this manner, the development of new ranking methodologies and the development of regional ranking systems is often needed and recommended.

Key words: globalization, quality in education, university ranking, higher education.

LITERATURA

- Altbach, P. (2006). The dilemmas of ranking. *International Higher Education*, 42, 2-3.
- Bodroški-Spariosu, B., Matović, N. (2014). Metodologija rangiranja univerziteta sa stanovišta kvaliteta obrazovanja. U: Breneselović-Pavlović, D. Krnjaja, Ž. i

- Radulović, L. (ured.), *Pedagoški modeli evaluacije i strategije razvijanja kvaliteta obrazovanja*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta. 217-229.
- Ćurković, B., Škoro, S. (2011). Kvalitet. U: Škoro, S. (ured.), *Osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju: Evropska iskustva i prakse*. Banjaluka: Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta. 13-19.
- de Wit, H. (2007). European Integration in Higher Education: The Bologna Process Towards a European Higher Education Area. In: Forest, J. & Altbach, P. (Eds.), *International Handbook of Higher Education*. Dordrecht: Springer. 461-482.
- European Commission (2008). *Green Paper, the European Research Area: New Perspectives - Public Consultation Results*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Gaćanović, I. (2010). Problem globalnog rangiranja univerziteta ili o iskušenjima savremenih visokoobrazovnih sistema. *Etnoantropološki problemi*, 5(2), 185-204.
- Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining Quality. *Assesment & Evaluation in Higher Education*, 18(1), 9-34.
- Hazelkorn, E. (2011). *Rankings and the reshaping of higher education. The Battle for world-class excellence*. London: Palgrave-McMillan.
- Hoy, C., Bayne-Jardine, C. & Wood, M. (2005). *Improving Quality in Education*. London: Taylor & Francis Group.
- Jelinčić, J. (2005). Uvodna reč. U: Mimica, A. i Grac, Z. (ured.), *Visoko obrazovanje u Srbiji na putu ka Evropi četiri godine kasnije*. Beograd: Alternativna akademska obrazovna mreža. 13-17.
- Kirby, W. & Eby, J. (2015). *"World-Class" Universities: Rankings and Reputation in Global Higher Education*. Boston: Harvard Business School.
- Knight, J. (2007). Internationalization: Concepts, Complexities and Challenges. In: Forest, J. & Altbach, P. (Eds.), *International Handbook of Higher Education*. Dordrecht: Springer. 207-227.
- Kováts, G. (2015). "New" Rankings on the Scene: The U21 Ranking of National Higher Education Systems and U-Multirank. In: Curaj, A. et al. (Eds.), *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies*. New York: Springer. 293-311.
- Marginson, S. & van der Werde, M. (2007). To Rank or To Be Ranked: The Impact of Global Rankings in Higher Education. *Journal of Studies in International Education*, 11(3/4), 306-329.

- Marginson, S. (2007). Global position and position-taking: The case of Australia. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 29(2), 131–142.
- Marope, M. & Wells, P. (2013). University Rankings: The Many Sides of the Debate. In: Marope, M. Wells, P. & Hazelkorn, E. (Eds.), *Rankings and Accountability in Higher Education: Uses and Misuses*. Paris: UNESCO. 7-19.
- Myers, L. & Robe, J. (2009). *College Rankings: History, Criticism and Reform*. Washington: The Center for College Affordability and Productivity.
- Newton, J. (2007). What is Quality?. In: Bollaert, L. *et al.* (Eds.), *Embedding Quality Culture in Higher Education*. Brussels: European University Association asbl. 14-20.
- Pavlović, D. (2011). Osiguranje kvaliteta visokog obrazovanja u Evropskom obrazovnom prostoru i u Republici Srbiji. U: Lopčić, V. (ured.), *Kultura kvaliteta I: Neki aspekti obezbeđenja kvaliteta*. Niš: Univerzitet u Nišu. 4-10.
- Rauhvargers, A. (2013). *Global University Rankings and their Impact – Report II*. Brussels: European University Association.
- Salmi, J. (2009). *The Challenge of Establishing World-Class Universities*. Washington: The World Bank.
- Stančić, M. (2011). Osnovni pristupi kvalitetu rada nastavnika i njihove odlike. U: Kačavenda-Radić, N., Pavlović-Breneselović, D. i Antonijević, R. (ured.), *Kvalitet u obrazovanju*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta. 203-220.
- Van Dyke, N. (2005). Twenty years of university reports cards. *Higher Education in Europe*, 30(2), 103–124.
- Vlăsceanu, L., Grünberg, L. & Pârlea D. (2007). *Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions* (revised and updated edition). Bucharest: UNESCO – CEPES.
- Westerheijden, D. F. & Kohoutek, J. (2014). Implementation and Translation: From European Standards and Guidelines for Quality Assurance to Education Quality Work in Higher Education Institutions. In: Eggins, H. (Ed.), *Drivers and Barriers to Achieving Quality in Higher Education*. Rotterdam: Sense Publishers. 1-11.

Elektronski izvori:

- Academic Ranking of World Universites (ARWU). Preuzeto 19. marta 2018. sa <http://www.shanghairanking.com/aboutarwu.html>

European Council (2000). Presidency conclusions, Lisbon European Council, March 23–24, 2000. Preuzeto 14. aprila 2018. sa http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

Times Higher Education World University Rankings (THE). Preuzeto 19. marta 2018. sa <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/>

U.S. News & World Report. Preuzeto 19. marta 2018. sa <https://www.usnews.com/info/features/about-usnews>

U-Multirank webpage: Preuzeto 25. marta 2018 sa <https://www.umultirank.org/#!/about?trackType=about&sightMode=undefined§on=undefined&name=null>

